

Materiální kultura a sociální diferenciacce, věci jako statusové symboly, věci jako konstituující třídu

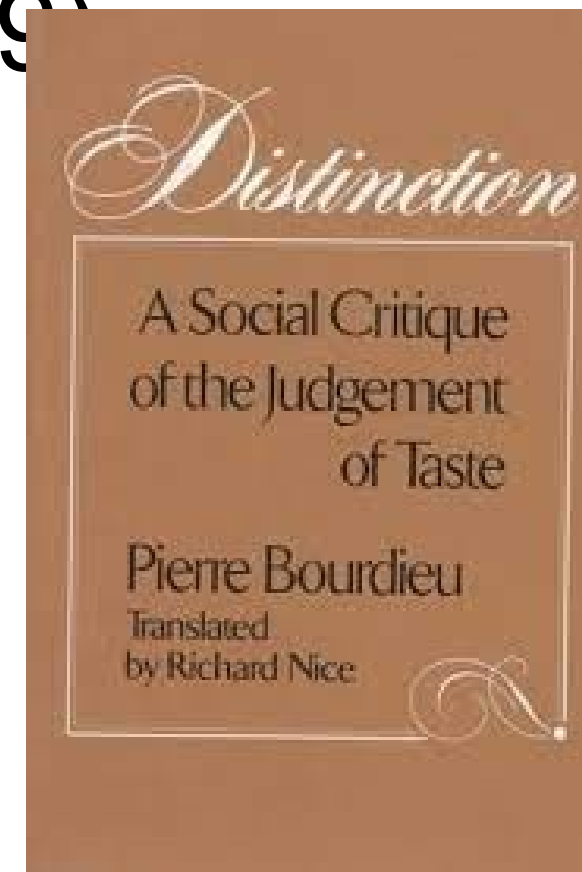
Materiální kultura SANb1019/2019

Úterý 17.10.23 ve 12:00, U33

Kateřina Čanigová

Bourdieu - Distinction 1999 (1979)

- Sociologie usiluje o vytvoření podmínek za kterých konzumenti konzumují kulturní zboží a jaký mají vkus, jak je vkus produkován a apropriován.
- Zjišťují jaké jsou sociální podmínky této apropriacce, jak se vkus předává/získává
- Je vkus věcí kultury nebo vrozená? - výzkum ukazuje, že kultury a vzdělání, kulturní praktiky jako návštěvy muzeí, koncertů, čtení atd. a preference v literatuře, kreslení a výběru hudby jsou spojeny s dosaženou úrovní vzdělání a druhotně až se sociálním původem
- Relativní váha domácnosti a formálního vzdělávání se liší na základě kulturních praktik, které se učí ve vzdělávacím systému a vliv sociálního původu je silnější v mimoškolní a avantgardní kultuře.

Jak vzniká vkus?

- konzumerismus je typ komunikace, umění má význam jen pro někoho, kdo má kulturní kompetence k jeho posouzení - nazýváno kódem, primární a sekundární významy
- láska k umění není láskou na první pohled je to akt uznání a dekodovací operace, implementace kulturního kódu
- oko na umění není produktem dědění v rodině, ale spíše výsledkem vzdělání
- reprezentace je důležitější než reprezentované věci
- čistá estetika je zakořeněna v étosu a distanci od potřeb přírodního a sociálního světa.
- schopnost aplikovat čistou estetiku na běžná život - vaření, oblečení, dekorace...
- habitus - pozice v sociálním prostoru charakteristické pro různé třídy a třídní frakce
- vkus je klasifikátor
- stravovací návyky jsou také výsledkem osvojení těchto klasifikátorů
- taste of necessity – nejvíc zaplňující jídlo, ekonomicky výhodné vs. taste of liberty/luxury - důraz na způsob chování prezentace jídla, způsob jakým se jí)
- preference v hudbě, jídle, sportu, literatuře, kreslení, účesu

Habitus

- *habitus* je soubor individuálních a individualizovaných dispozic, tj. předpokladů k tomu vnímat, myslet a jednat ve světě určitým způsobem. Tyto dispozice jsou výsledkem působení objektivních struktur, kterým je příslušný aktér dlouhodobě vystaven. Každý aktér obsazuje v rámci sociálního prostoru určitou pozici, ze které vnímá svět. To znamená, že každé vnímání světa ‚tam venku‘ je situováno do té které pozici specifické perspektivy.
- Způsob vnímání a myšlení sociálních aktérů přizpůsobuje sociální pozici, kterou tito zaujímají.
- Habitus chápat jako internalizovanou sociální pozici. Dispozice konstituující *habitus* jsou trvalé proto, že když už jsou jednou „sedimentovány“, člověk se jich nemůže tak snadno zbavit – jsou vtěleny do jeho/jejího mysli i do jeho/jejího těla, a aktér si je jako určitou „dosavadní zkušenost se světem“ nese již napořád. Proto jsou dispozice „přenositelné“: jsou sice důsledkem pozice v sociálním prostoru, aktér si je však s sebou pomyslně nosí v podobě mentálních struktur a tělesných schémat i tehdy, když se mu/jí podaří změnit sociální pozici.

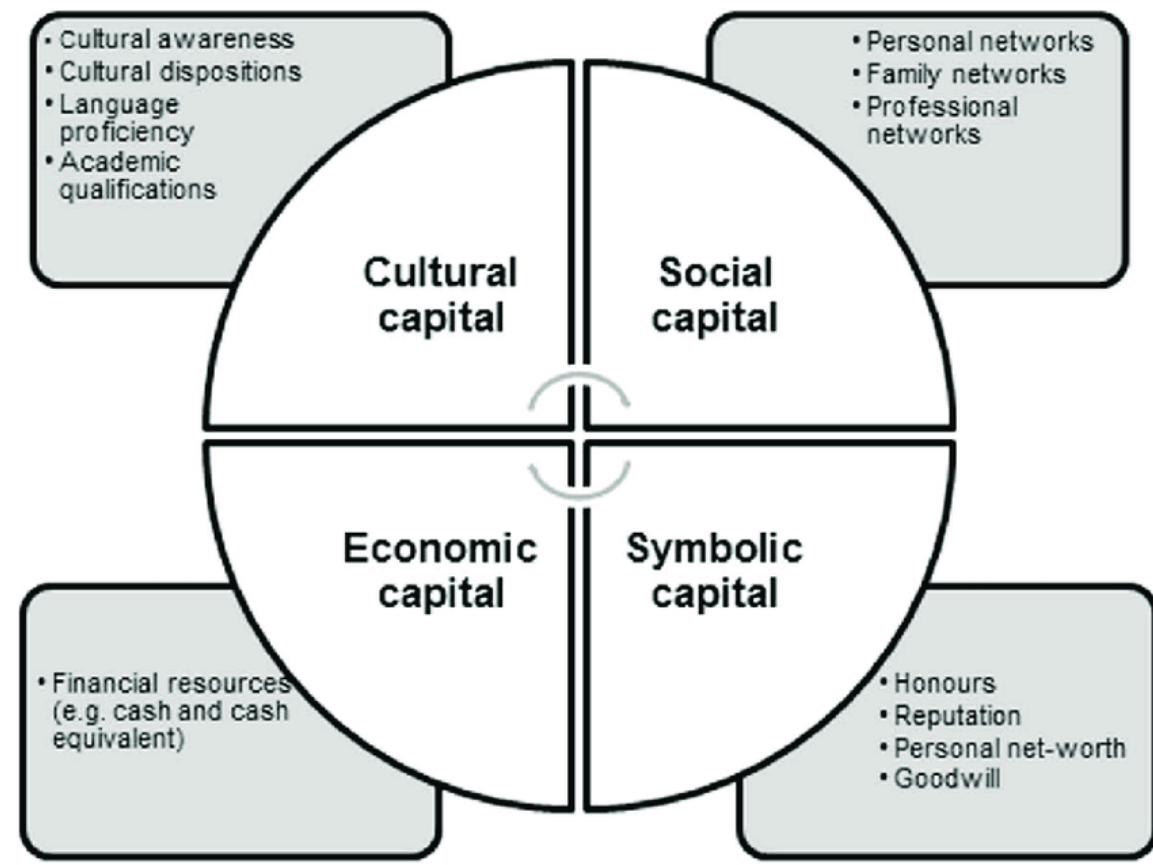
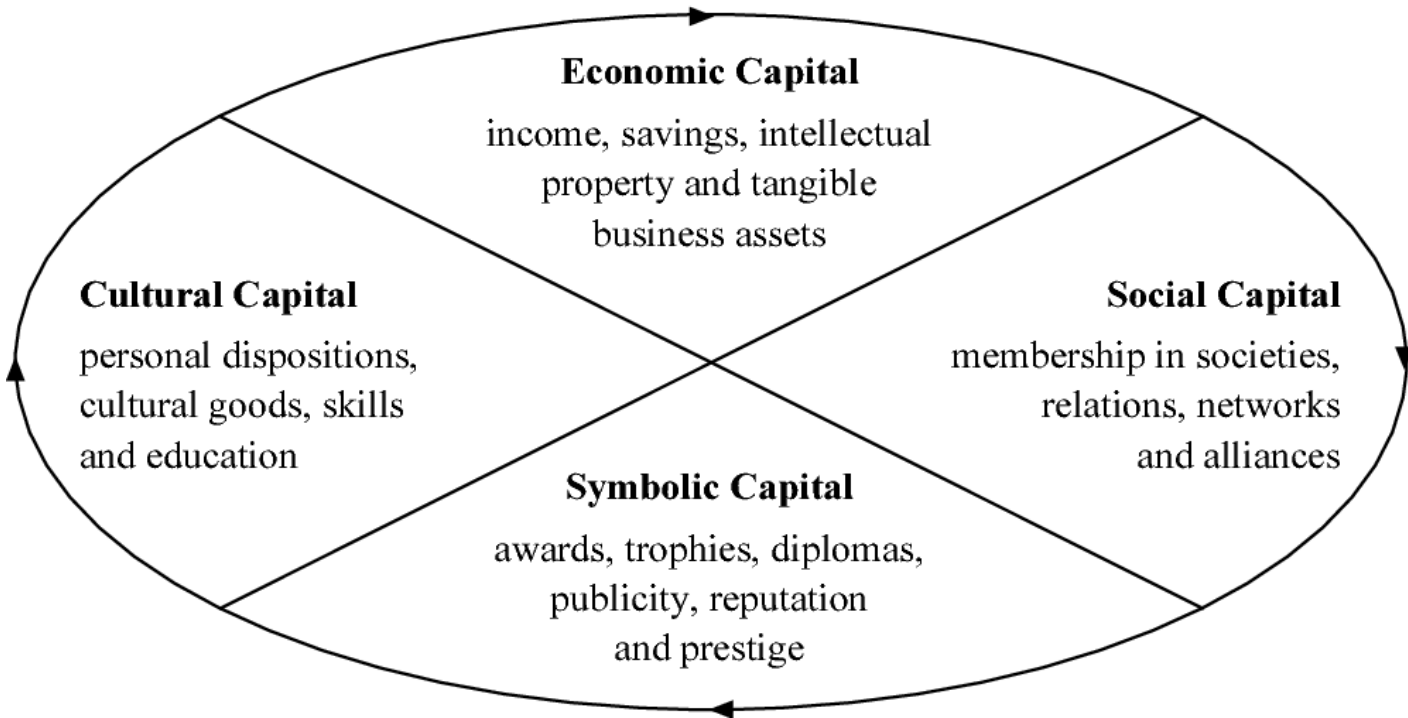
„Smysl pro rozlišování (distinction)“ a estetiku

- dominantní třída je tvořena prostorem ve kterém je distribuován ekonomický a kulturní kapitál mezi členy a souvisí s tím i určitý životní styl
- skrze HABITUS jsou tyto kapitály distribuovány + menší význam genetická reprodukce a sociální trajektorie > to vše vytváří kulturní volby vyjádřené estetikou a životním stylem (life-style)
- estetické dispozice - znalost zpěváků, rádiových programů, knih, filmových herců a režisérů, všechny volby ohledně domácího interiéru, nábytku, vaření, oblečení, kvality přátel... - vše závisí na ekonomickém a sociálním kapitálu a jejich frakcích
- Bourdieu dále v knize měří vkus u různých tříd, kombinací kapitálů

Vkus a estetika

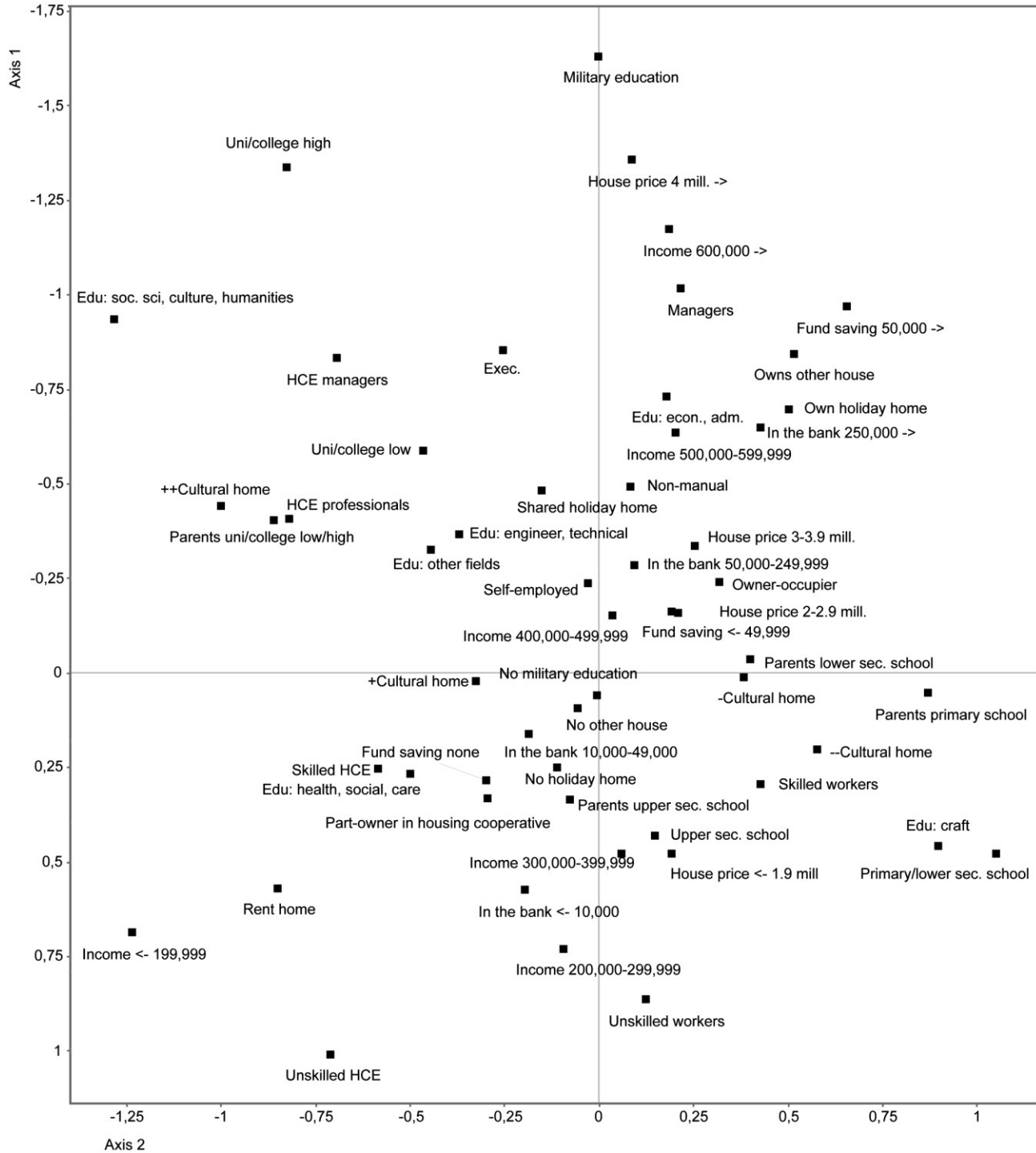
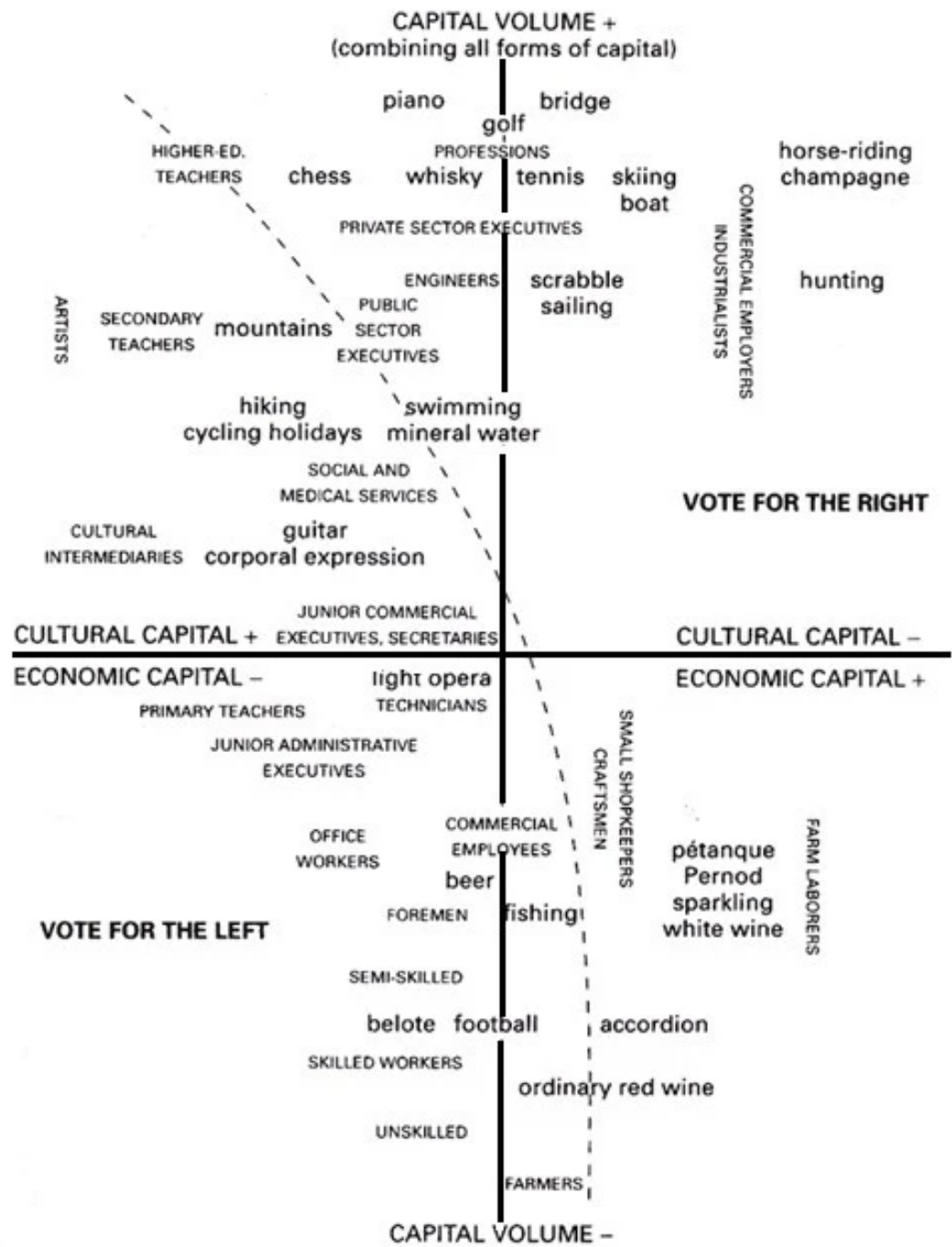
- Lidé s velkým kulturním kapitálem – vzděláním a intelektem, stylem řeči a stylem oblékání atd. – podílejí se na určování toho, jaké odlišné estetické hodnoty tvoří dobrý vkus v jejich společnosti.
- Lidé s menším kulturním kapitálem občas přijímají jako přirozenou a legitimní definici vkusu vládnoucí třídy, z toho plynoucí rozdíly mezi vysokou kulturou a nízkou kulturou a jejich omezení na společenskou konverzi typů ekonomického kapitálu, sociálního kapitálu a kulturního kapitálu. „

- Sociální nerovnost vytvořená omezeními jejich habitů (mentálních postojů, osobních návyků a dovedností) činí z lidí s malým kulturním kapitálem sociální podřadné vládnoucí třídě.
- Chybí jim vyšší vzdělání (kulturní znalosti) potřebné k popisu, ocenění a užívání si estetiky uměleckého díla, „dělnická třída očekává, že předměty budou plnit funkci“ jako praktickou zábavu a duševní rozptýlení, zatímco střední třída a lidé z vyšší třídy se pasivně těší z uměleckého předmětu jako uměleckého díla prostřednictvím pohledu estetického ocenění.

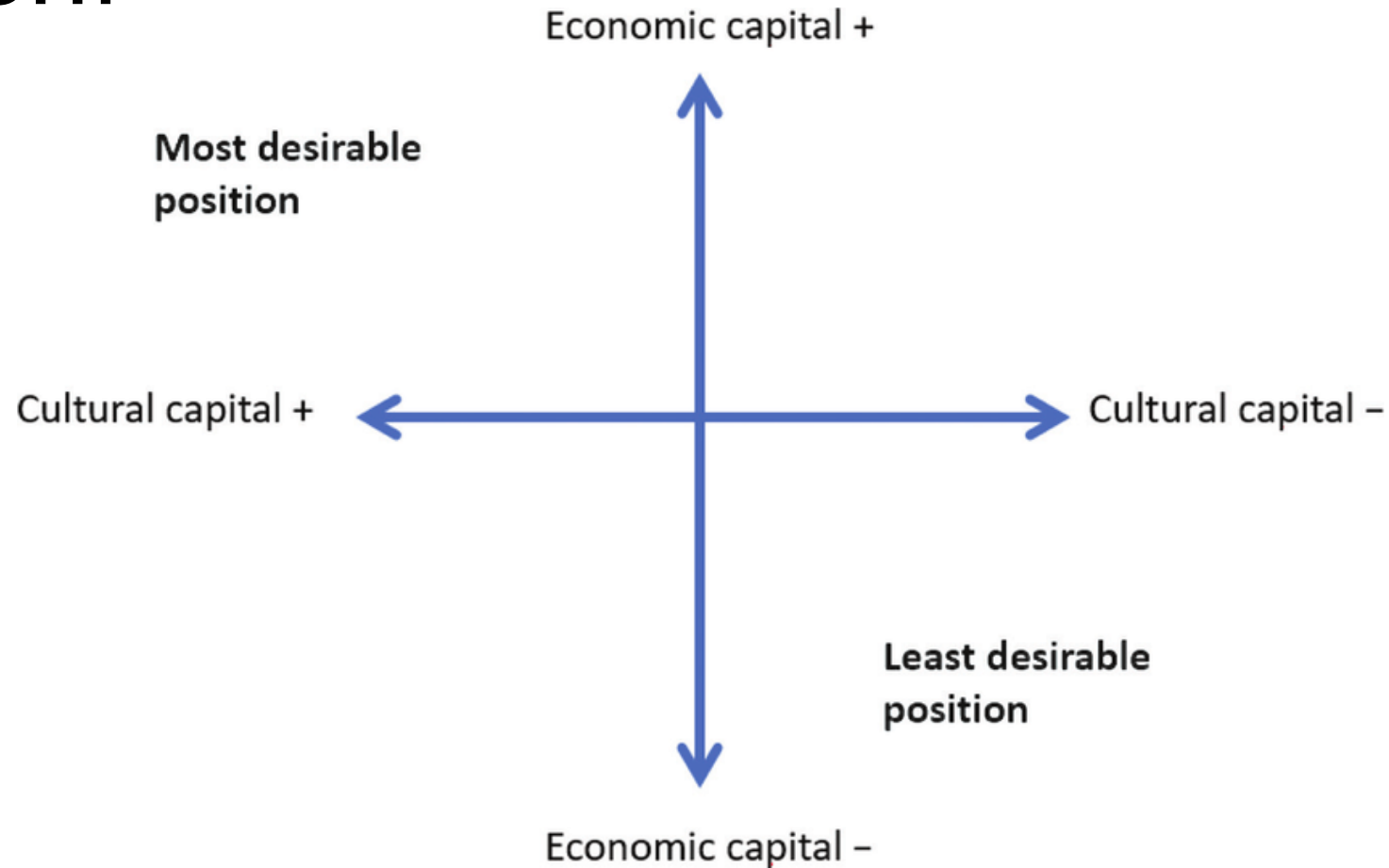

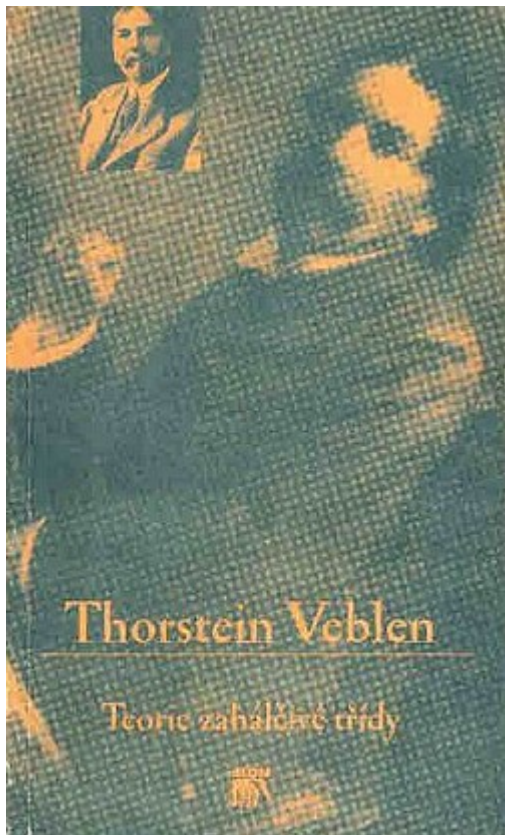

Vyplňte prosím, využijte příklad domácnost, její vzhled, kde je a její vybavení

Veblen 1999 (1899) Teorie zahálčivé třídy

- Práce jako soutěž pro nižší vrstvy - sprostá špinavá práce - duchovní znečištění - není slučitelná se vznešenými myšlenkami
- Vyšší majetková třída- příkaz zdržet se produktivní činnosti, bohatství a moc je potřeba vystavit na odiv, úcta od jiných a zdroj sebeuspokojení, dostatečná míra volného času, zahálky a osvobození od práce - uspokojení vlastních potřeb, - krásný a ctnostný život
- “Život v zahálce je sám o sobě i ve svých důsledcích krásný a povznášjící v očích všech civilizovaných lidí”
- vykonávání práce je známka slabosti, práce jako činnost vnitřně podřadná
- okázalé pohrdání prací je známkou majetkového úspěchu a ukazatelem prestiže
- vykonávání produktivní práce je naopak znakem chudoby a podřízenosti

Okázalá zahálka

- **Zahálčivá třída** = okázalý odstup od veškerých užitečných zaměstnání
bohatství jako chvályhodné a zušlechťující, produktivní práce jako vnitřně méněcenná
práce jako morálně nepřijatelná a neslučitelná s důstojným životem
- **Falešná zahálčivá třída** - třída nuzných lidí žijících v nedostatku, nejistotě a nepohodlí
avšak morálně neschopných snížit se k výdělečné práci, takový pronikavý pocit nedůstojnosti i toho
nejmenšího fyzického úsilí znají nejen všechny civilizované národy, ale také národy mající méně
rozvinutou peněžní kulturu
- Zahálka jako neproduktivní trávení času, čas se tráví neproduktivně protože 1, produktivní práce je
pocitována jako něco nedůstojného a 2. je třeba doložit finanční a majetkové poměry které
umožňují život v nečinnosti

Okázalá zahálka a materiální svět

- Hmatatelným příkladem produktivní práce je materiální produkt - spotřební zboží
- U zahálky - v případě lovu - kořist a trofej, nebo čestní znaky, insignie...
- Zahálka je spojena s hrdinským životem, plody života v zahálce které zůstávají jako její viditelné znaky mají hodně společného s trofejemi smělých činů, zahálka nezanechává materiální produkty, znaky zahálení jsou v podobě nemateriálních statků - kvazivědecké výkony a znalost procesů a jevů které přímo nepřispívají k lidskému živobytí a pokračování života - studium mrtvých jazyků a okultních věd, správný pravopis, v různých formách hudby, umění provozovaném doma pro potěšení, pěstování módy v oblasti oblékání, nábytku a jiného vybavení ve společenských a sportovních hrách a v chovu neužitečných zvířat, které slouží k zábavě - pokojoví psi a rychlí koně. - cílem je ukázat že čas člověka není věnován práci — tradiční zájmy zahálčivé třídy které spadají do odvětví vzdělanosti
- Další jevy symbolizují zahálčivou třídu - dobré vychování, zdvořilé vystupování, dodržování etikety a formálních ceremoniálních pravidel, celkově dobré způsoby -> vyjadřují statusové vztahy - jsou symbolickou pantomimou dominance na jedné a podřízenosti na druhé straně, ale slušné chování už je vlastní všem třídám postupně v historii - způsoby dělají člověka

Okázalá zahálka

- prestiž zahálky a neproduktivního způsobu života - nelze si bez nich dobré způsoby osvojit
- vytríbený vkus, uhlazené způsoby a ušlechtilé návyky jsou užitečným dokladem noblesy, protože jejich získání vyžaduje čas a péči a není dostupné lidem jejichž čas a péči pohlcuje práce
- život v zahálce který není veřejný - musí být hmatatelný důkaz, který je možno vystavit na odiv a poměřovat s produkty téže kategorie, jež předkládají rivalové v soutěži o dobré jméno
- zběhlost v dekoru, potřeba pilovat zahálku, získávat znaky úctyhodné zahálky - věnovat tomu cílevědomé a úctyhodné úsilí - velká soutěživost a hodně snahy , etiketa se vyvinula ve složitou disciplínu - soutěž ve zběhlosti v dobrých způsobech, tříbení dobrého vkusu a rozlišovací schopnost - které předměty spotřeby jsou z hlediska dekora vhodné a jaké způsoby jejich spotřeby dekorum připouští.

- > snobismus, konformita a metody spotřeby jsou měřitelné, rozdíl v míře vyhovění ideálu lze srovnávat a lidi je možno poměrně přesně a s hodnověrným výsledkem zařadit na progresivní škálu elegantních způsobů a dobrého chování.
- zásady vkusu jsou neustále vystaveny působení zákona okázalé zahálky a průběžně podléhají změnám a revizím, měřítkem dobrého vychování je množství času které člověk věnuje okázalé zahálce
- nejvyšší třída udává způsoby, jak se mají lidé ze tříd pod nimi chovat (totožné z Bourdieu v Distinction)
- Dnes (konec 19.st.) způsob života horní zahálčivé třídy - moderní kultura jí vděčí za mnohé . uchovávání tradic, obyčejů a myšlenkových stereotypů
- zahálka jako hlavní známka urozenosti

Zástupná zahálka

- služebníci a jejich symbolická role, přítomnost v domě deklaruje, že si je pán může dovolit zaplatit, služba je s časem formální, jejich role je pouze posluhovat a dělat viditelnou společnost
- služebnice hospodyně ustupuje, později je dáma a lokaj jako nevolníci - okázalé mrhání jejich silou např.
- zástupná zahálka praktikovaná paní domu a služebnictvem jako péče o domácnost může časem přerůst ve skutečnou otročinu, zvláště v podmínkách ostré soutěže o prestiž a reputaci, druhotná či odvozená zahálčivá třída jejímž úkolem je vykonávat zástupnou zahálku za primární, vlastní zahálčivou třídu
- sluhové dnes - v duchu závazných zásad veřejné mravopočestnosti se požaduje, aby byly veškerý čas a úsilí členů takové domácnosti viditelně spotřebovávány na okázalou zahálku v podobě návštěv, vyjížděk, členství v klubech, kursů šití a vyšívání, provozování sportů, charitativní činnosti... nutnost pečovat o svůj vzhled —> pokud chtějí udržet bydlení, byt, oblečení a jídlo na patřičné úrovni, neobejdou se bez pomoci

Okázalá spotřeba

- Dělbá práce mezi vrstvami služebnictva - zástupná spotřeba statků
- pojmání spotřeby jako odznak bohatství , zejména spotřeba vzácných statků
- luxus a komfort náleží pouze zahálčivé třídě, nízká pracující třída by měla spotřebovávat jen to, co je nezbytné k holému životu
  - -> potraviny a nápoje určené výlučně pro vyšší třídu, např. opojné nápoje a narkotika, jsou li tyto potraviny drahé, jsou vnímány jako ušlechtilé a povznášející
- Jen pro muže, ženy jim je podávají, opilství je proto něčím ušlechtilým, zprostředkovaně vypovídá o vysokém postavení lidí, kteří si mohou dovolit požitkářství
- Spotřeba luxusu je zacílena na pohodlí spotřebitele a je charakteristickým znakem pána, pokud spotřebovává luxus nevolnická a závislá třída, vyvolává to odsouzení -> paralela se současností?
- Požadavek na konzumaci správným stylem
- Drahocenné dary a hostiny a zábavy , udílení darů, plesy tomuto účelu zvláště vyhovují -> konzumace zástupce za hostitele, je svědkem hostitelovy vytříbené znalosti v etiketě
- Urozené chování a vytříbený životní styl jsou součástí přizpůsobení se normě okázalé zahálky a spotřeby

Okázalá spotřeba – přesahy do současnosti

- Komplikovaná hierarchie vrstev a hodnot, vázání skupin zástupných konzumentů, chudých gentlemanů, ale i žen a dětí -> spotřeba a zahálka, které tyto osoby předvádějí pro svého pána či patrona jsou z jeho strany investicemi, jejichž výsledkem by měl být nárůst slávy a věhlasu - příslušnost k pánovi pomocí uniforem - společnosti vyžadují od svých zaměstnanců také nošení uniforem
- Nižší střední třída - zástupná zahálka a spotřeba vykonávána manželkou - převrácení , okázalá zahálka pána domu mizí, spotřeba v módě ze strany manželky
- Úsilí manželky na vybavení domácnosti - marnotratně vynaložený čas a majetek -?
- V moderních civilizovaných společnostech, kde jsou hraniční čáry mezi společenskými třídami vágní a průchodné, působí norma úctyhodnosti již udává nejvyšší třída v podstatě svým neomezeným vlivem a tlakem na všechny vrstvy společnosti včetně těch nejnižších. v důsledku toho přijímají příslušníci jedné každé vrstvy za svůj ideál slušných životních podmínek životní styl, který je v módě nejbližší vyšší vrstvě, tomu se musí snažit vyhovět jinak přichází trest v podobě ztráty dobré pověsti a sebeúcty
- spotřebovává i ta nejnižší třída, posledních projevů tohoto druhu spotřeby se lidé vzdávají jen v nouzi, předstírají slušnou finanční situaci
- užitečnost je dána plýtváním, plýtvání časem a námahou a plýtváním materiálními statky - metody demonstrace bohatství

Nad zahálkou začíná dominovat spotřeba – okázalé plýtvání

- nad zahálkou začíná dominovat spotřeba -> jediným způsobem, jak dát najevo svou dobrou finanční situaci je vytrvalé předvádění vlastní platební schopnosti
- spojeno hlavně s městem, na vesnici méně, tam se bohatství zná doslechu - >nebo jako placení rund
- nutkání k činnosti - úctyhodná zahálka, výsledkem je hra v níž se jako dělá něco prospěšného, příkladem “společenské povinnosti” - upravování a zkrášlování domu, návštěvy kroužku šití, vkládání investice do přešívání šatů, zběhlost v módě, pěstování jachtingu, golfu
- nesnadné novodobé hledání nějaké formy smysluplné aktivity, která by nebyla produktivní
- okázalé užitečný účel, nahradil okázalé bezúčelnou zahálku, předstírání s
  - smysluplné činnosti
  - plýtvání, položka která je marnotratná začne být zákl. životní potřebou - čalouny, stříbrné příbory, obsluha u stolu, šperky, různé součásti oblečení, vyprané prádlo

Použité zdroje

- <http://www.antropoweb.cz/cs/zakladni-koncepty-pierra-bourdieu-pole-kapital-habitus>
- Zdroje ze sylabu k dané hodině
- Zdroj obrázků: Google.com
- Zdroj ke shrnutí obsahu knihy Distinction – wikipedie.com (: (ale využívat by se spíše neměla)